

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Едуард Василев Маринов, Департамент „Икономика“, Нов български университет,
професионално направление 3.8. „Икономика“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор”
в Област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки”,
Професионално направление 3.8. „Икономика”,
Докторска програма „Световно стопанство и международни икономически отношения”,
Катедра „Икономика“ „Факултет по международна икономика и администрация“, Варненски
свободен университет „Черноризец Храбър“
с автор **Якоб Руб**

на тема „Икономически аспекти на намаляване на щетите от вирус Covid-19. Футуристичен
хибриден икономически подход: на примера на Израел“ (Economic Aspects for Reducing the Damages
of COVID-19 virus. A futuristic hybrid economic approach: the case of Israel)

с научен ръководител: проф. д-р Емил Панушев, Варненски свободен университет

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № 856 от 16.11.2022 г. на Ректора на Варненски свободен университет „Черноризец
Храбър“ съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на
дисертационен труд на тема „Икономически аспекти на намаляване на щетите от вирус Covid-19.
Футуристичен хибриден икономически подход: на примера на Израел“ (Economic Aspects for
Reducing the Damages of COVID-19 virus. A futuristic hybrid economic approach: the case of Israel) за
придобиване на образователната и научна степен „доктор” в Област на висше образование 3.
„Социални, стопански и правни науки,” Професионално направление 3.8. „Икономика“, докторска
програма „Световно стопанство и международни икономически отношения“. Автор на
дисертационния труд е Якоб Руб – докторант на самостоятелна форма на обучение към катедра
„Икономика“, Факултет „Международна икономика и администрация“ с научен ръководител проф.
д-р Емил Панушев.

Предадените от кандидата материали включват автобиография, дисертационен труд (на
английски език), автореферат (на български език), справка за наукометрични данни за изпълнението
на изискванията на ЗРАСРБ и списък на публикациите по темата на дисертационния труд.
Докторантът е приложил 3 броя публикации (публикувани доклади от научни форуми).
Представените материали съответстват на задължителните изисквания на ЗРАСРБ за придобиване на
образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.8 „Икономика“.

2. Оценка на дисертационния труд и приносите на докторанта

Якоб Руб е изграден изследовател с широк интердисциплинарен профил в областта на
обществените науки с ясно изразени академични интереси в областта на правото, националната
сигурност и свързаните с тях икономически проблеми. Цялостния образователен и академичен
профил на кандидата напълно отговаря на избраната тематика за разработване на дисертационния
труд и спомага за постигането на целите на изследването и научните и научно-приложните му
приноси.

Изследването се характеризира с безспорна актуалност и значимост на самия избор на темата и
нейната разработка на страниците на труда. Запознаването с цялостния труд показва съответствие
между поставените цели като синтез на заглавието и постигнатите резултати. Следва да бъде отчетена
и смелостта на автора да разглежда трудна и сложна проблематика, притежаваща явните аспекти на
интердисциплинарност, както и сериозни обществен интерес и значение за настоящото и бъдещото
развитие на икономическите процеси, свързани с управлението на глобални кризи от гл.т. на
икономическото развитие. Поставените цели и задачи, постигнатите положителни резултати по
съвкупност обуславят принципното одобрение на труда като притежаващ необходимите качества на
дисертация за получаване на научна степен доктор.

Дисертационният труд се състои от 238 страници. Използваната литература обхваща общо 213
броя академични и статистически източници. Обобщенията и изводите са подкрепени с използването
на огромен обем данни и подходящо избран илюстративен материал – 20 таблици, 8 фигури и 3
приложения. Формата, стилът и езикът на изследването оставят впечатление за професионализъм и

много добри познания в областта на изследователската работа – много акуратно са представени всички елементи на структурата. Показана е логика и последователност в изложението. Постановките и изводите почиват на професионално направен анализ и оценка на икономическите ефекти от пандемичната криза и политиките свързани с тях в национален, регионален и глобален план, както и на създаването и приложението на оригинален методологически инструментариум за прогнозиране и намаляване на негативните икономически последици от Covid-19. Всичко това почива на много богати теоретични и емпирични източници, както и конкретни данни и факти за развитието на пандемията и развитието на икономиката в Израел, съпоставено с процесите в Азия, Африка и Балканските държави. В последователното развитие на изложението – от увода, пред трите глави до заключението, личи ясно доброто познаване на проблематиката – както в теоретичен, така и в практически план, като по този начин се достига до редица положителни резултати, свързани с различни аспекти на избраната проблематика, които ще бъдат разгледани в следващите параграфи.

Изследователският подход към поставените за разглеждане проблеми е основан на систематизиране на различни икономически аспекти от множество мултидисциплинарни изследвания, които да позволят даването на трансдисциплинарни отговори на поставените икономически въпроси и хипотези. Убедително са избрани и приложени икономическата методология и инструменти, основаващи се най-вече върху анализ и синтез на теоретични постановки и резултати от емпирични изследвания, както и оригинален нов методологически апарат за сравнително изследване на икономическите ефекти от пандемичната криза, позволяващ да се направят изводи, валидни както в национален, така и в регионален и глобален план. Избраната методика на изследване позволява на докторанта да постигне на поставената цел и получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд.

Уводът предлага много прецизно и коректно формулирани целта, обектът и предметът на изследване, основните цели и задачи, изследователската теза и което е особено важно – експлицитно са поставени ограничителите на изследването. Глава първа е посветена на обобщаването и систематизацията на основни теоретични и постановки за същността и спецификата на икономическия анализ на кризи и по-конкретно – на ефектите на пандемичната криза. Важно е да се отбележи, че авторът успява да докаже необходимостта от интердисциплинарен анализ и обосновка на икономическите изследвания, свързани с националната сигурност и здравните кризи, както и нуждата от широк икономически подход, включващ микро- и макроикономически инструменти и широкообхватен сравнителен количествен анализ, за да могат да бъдат изведени и оценени ефектите и да бъдат обосновани инструменти за справяне с негативните последици от пандемичната криза. Глава втора има за цел именно оценката на пандемията и свързаната с нея икономическа криза в Израел, както и на политиките за овладяването ѝ. Изведени са шест основни области, в които следва да бъдат насочени политиките за справяне с ефектите от пандемията и инструментите им – национална сигурност, регионално сътрудничество, икономика, технологии, здравеопазване и имиграция, като се обръща специфично внимание на необходимостта от устойчиво възстановяване, за да се ограничат дългосрочните щети и да се укрепи устойчивостта на икономиката. Особено внимание трябва да се обърне на изказаното от кандидата твърдение, че „най-важното, с което трябва да се занимаваме във връзка с кризата с COVID-19, е общественото здраве, а не да имаме съображения за икономически разходи“, с което съм напълно съгласен и което се потвърждава и от собствените ми изследвания на ефектите от кризата върху някои по-слабо развити държави в Африка и Азия. В емпиричната Трета глава, на базата на постигнатото в предходните части систематизиране и допълване на научно знание, докторантът извежда собствен инструментариум за оценка и намаляване на негативните ефекти от пандемията чрез сътрудничество в областта на националната сигурност. Направено е широко сравнително изследване на икономическото и здравното представяне в 15 държави, комбинирано с използването на модела на Пентаграма и модела D.A.R.E., на основата на което кандидатът дефинира необходимостта от засилване на политическите и икономическите връзки с три кръга държави – от Азия, Африка и Балканите, с цел намаляване на икономическите щети от пандемията. В заключението коректно и изчерпателно са обобщени основните изводи и препоръки от изследването, като ясно е демонстрирана връзката и начина, по който те допринасят за изпълнението на поставените от докторанта цели и задачи на изследването.

Използването на богат набор от литературни източници – предимно научни трудове, но и множество емпирични изследвания, и огромен обем статистически данни допринася за високата

достоверност на материала, върху който се градят приносите на дисертационния труд, както и за полезността му – както за академичната общност, така и в чисто практически план, който е изключително актуален от гледна точка на икономическите процеси в глобален план, но и на националното икономическо развитие във връзка с националната сигурност и управлението на кризи.

Одобрявам и напълно се съгласявам с изведените в автореферата приноси на дисертационния труд, като поздравявам кандидата за ясното, точно и много прецизно формулиране. Общата ми оценка е, че представените резултати от направеното изследване в дисертационния труд на Якоб Руб могат да се характеризират като обогатяване на съществуващи знания и приложение на научни постижения. Изведените научни резултати и изводи съответстват на формулираните приноси. Дисертационното изследване дава възможност в бъдещи разработки по темата да се доразвият приложимите в практиката изведени от докторанта насоки и препоръки, както и за бъдещо задълбочаване на изследването на икономическата проблематика за управление на кризи (не само пандемичната) с използването на интер- и мултидисциплинарен подход по примера на постигнатите резултати и приноси на дисертационния труд.

3. Преценка на публикациите по дисертационния труд, автореферата и личното участие на докторанта

В документите по конкурса са представени 3 публикации – публикувани доклади от научни форуми под формата на статии в електронното списание на ВСУ. Всички публикации отговарят на изискванията за кандидатстване по конкурс за докторат, като показват активност на автора – участие с научни доклади в конференции за апробиране на постигнатите резултати и задълбочаване на изследванията в по-детайлизирани теми, свързани с изследването, направено в дисертационния труд. Приложените публикации допълват теоретичните и приложни приноси в дисертационния труд по отношение на икономическите ефекти от паднемията – както върху Израел, така и в по-общ план, но и демонстрират по-широкото поле на научните интереси на кандидата по отношение на управлението на риска и несигурността и политиките за управление на кризи.

Представеният автореферат е в обем от 60 страници и дава много добра и пълна представа за резултатите от изследването на страниците на дисертационния труд – стегнато изложение, професионално формулирани цели задачи, обосновааност на избраната структура, методология и методики на изследването. Към автореферата са представени приносите на изследването, които могат да бъдат приети като правилно отразяващи постигнатите резултати от и показват необходимата трезва самооценка на автора. Това е своеобразно доказателство и заявка за доброто академично развитие на Якоб Руб в сферата на изследователската дейност.

Съдържанието на дисертационния труд, ясно демонстрираното авторско мнение и изводи, както и декларацията за оригиналност, приложена към дисертацията, ме убеждават, че дисертантът лично е провел дисертационното изследване, участвал е във всяка стъпка на процеса на анализ и съпоставяне на резултатите и получените резултати и приноси са негова лична заслуга. В дисертацията и приложените към конкурса публикации коректно са цитирани използваните външни източници, като в труда проличава способността на докторанта както да подбира релевантни на темата си научни източници, така и да ги реферира и анализира на теоретично равнище. Убедено мога да заявя, че според мен оценяваният дисертационен труд е собствено изследване на Якоб Руб, в което липсва плагиатство.

4. Критични бележки, препоръки и въпроси

Едно подобно изследване, посветено на толкова труден и разнороден обект, като ефектите (икономически, здравни и свързани със сигурността) на пандемичната криза и инструментите за управляването им, предразполага към разсъждения, въпроси и съображения, свързани с по-нататъшно развитие на изследователската дейност на автора. В този смисъл под формата и на препоръки следва да се разбират представените по-долу критични бележки.

При разработването на подобен голям по обем труд би било добре в размите на изложението по-отчетливо да се обособи критичното авторско мнение и изводи, а не само те да бъдат изведени общо като заключение на целите глави.

Препоръчвам на автора в бъдещи изследвания, особено при сравнителен исторически анализ и оценка на икономически, съпоставени с други индикатори, да се отдели малко повече внимание на консистентното и ясно описание на използваната методология, с цел по-лесното възприемане и

възможност за интерпретация на резултатите от страна на читателя. В подобен тип оригинални разработки е добре да бъде по-ясно аргументиран изборът на конкретни показатели и тегла при изчисляване на индекси (особено по отношение на т. 3.3.1.В), за да бъдат още по-добре подкрепени направените аналитични обобщения и изводи.

Макар и оригинален и иновативен, предложеният в дисертационния труд методологически апарат за сравнителен анализ, оценка и управление на географското развитие на евразоната следва да бъде практически апробиран и това да бъде отразено в бъдещи публикации на докторанта – особено по отношение на сравнението с държави със съпоставими с Израел здравно и икономическо представяне.

Възможностите за бъдещо използване на научните и научно-приложни приноси на дисертационното изследване са много широки и препоръчвам на докторанта да помисли за по-широкото им разпространение сред академичната общност чрез представяне на научни форуми (особено в чужбина, и по-конкретно – в Израел) и публикуване на разширени и допълнително задълбочени анализи по отделни проблеми от изследваната тематика в научни списания (особено реферирани в световноизвестни научни бази данни), както и да помисли за оформянето и публикуването на монография или практически наръчник по тематиката на дисертационния труд, която би могла да бъде използвана както като учебно помагало за обучаващите се в областта на международната икономика и националната сигурност, така и като практически наръчник за представителите на институциите, свързани с икономическото управление на кризи и политиките, свързани с техните ефекти.

Бих поставил на кандидата два въпроса:

1. От гледна точка на направеното изследване, което включва и България, как оценявате справянето на България с негативните ефекти от пандемичната криза, и доколкото сте запознати с тях – политиките и мерките, предприети от държавата?

2. Доколко според вас съзнателната външнотърговска политика на държавите като инструмент за пряко въздействие върху търговския баланс и географската и стоковата структура на търговията, може и трябва да бъде използвана като средство за преодоляване на икономическите ефекти от регионални и глобални кризи (най-вече от гл.т. на малки отворени икономики като Израел и България)?

Направените критични бележки по никакъв начин не намаляват вече изтъкнатото значение на приносите и предимствата на дисертационния труд а трябва да бъдат разглеждани като препоръки към бъдещата научна работа на Якоб Руб.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички* изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Наредба №12 за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ и научна степен „доктор на науките“ на ВСУ "Черноризец Храбър".

Дисертационният труд показва, че Якоб Руб **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по Професионално направление 3. 8. „Икономика“, като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научни изследвания.

Поради гореизложеното и на основание на постигнатите положителни резултати в дисертационния труд, характера на направените критични бележки и в съответствие с приетите критерии за получаване на научна и образователна степен доктор, **с пълна увереност препоръчвам на уважаемото научно жури на Якоб Руб да бъде присъдена образователна и научна степен „доктор“** в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; Професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма „Световно стопанство и международни икономически отношения“.

16.12.2022 г.

Изготвил:

/доц. д-р Едуард Маринов/